

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκατονταετηρίδα του Ιερού Ενοριακού Ναού Ζωοδόχου Πηγής Αγριάνων, (1915 – 2015) και η σχετική με τον εορτασμό της, πρόσκληση του οικείου Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, μας έφερε αναπάντεχα με την ιδιότητα του πνευματικού εργάτη, στην ιστορική κόμη των Αγριάνων Λακωνίας.

Τους Αγριάνους – όμορη Κοινότητα με τον Βασσαρά και τα Βέροια όπου γεννήθηκα και μεγάλωσα – γνώρισα για πρώτη φορά, ως οκτάχρονο παιδί, με ένα αξέχαστο ταξίδι, κατά τα τέλη Αυγούστου του έτους 1968. Επιβαίνων επί ρυμούλκας τρακτέρ, μαζί με τους συγγενείς της μητέρας μου, πήγαμε από τα Βέροια στους Αγριάνους - εν μέσω πυκνής σκόνης και άπειρων αναπηδήσεων της ρυμούλκας πάνω στον κακοτράχαλο χωματόδρομο - για τα « διαδώματα », του γάμου που έγινε ύστερα από ένα μήνα, με γαμβρό τον αδελφό της μητέρας μου, Παντελή Παπά του Γρηγορίου και νύμφη την εξ Αγριάνων, Γεωργία Πλαγάκη του Νικολάου.

Έκτοτε, επισκέφθηκα πολλές φορές το χωριό, είτε με τη σύζυγο και τα παιδιά μου στο πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής, είτε με φίλους εκπαιδευτικούς στις φημισμένες Αγριανιάτικες ταβέρνες, είτε ως περιηγητής της ανεξάντλητης λακωνικής ενδοχώρας. Επίσης, ως μελετητής της ιστορίας της ευρύτερης περιοχής του Πάρωνα, γνώριζα κάποια ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία τους, χωρίς ωστόσο να έχω εντυπώσει ιδιαίτερα στον οικισμό και την περιοχή του.

Με ιδιαίτερα χαρά λοιπόν, προσφέρθηκα να συνδράμω την Ενορία Αγριάνων, στις εκδηλώσεις που προγραμματίζει για τον εορτασμό των εκατό χρόνων, από την αποπεράτωση του περικαλλούς Ιερού Ναού της Ζωοδόχου Πηγής και κατ' επέκταση να συνθέσω ένα ιστορικό έργο με περιεχόμενο την Ενοριακή, Κοινοτική και Σχολική ζωή των κατοίκων του οικισμού, κατά την περίοδο της μεγαλύτερης ακμής του, που ήταν αυτή, του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα.

Στο εξαιρετικά μικρό χρονικό διάστημα που είχα στη διάθεσή μου – ενόψει των επετειακών εκδηλώσεων - για να ολοκληρώσω ένα τέτοιο συγγραφικό έργο, επεχείρησα την έρευνα των Αρχειακών πηγών και τη συλλογή κάθε είδους ιστορικών πληροφοριών, γραπτών ή προφορικών για τη ζωή στους Αγριάνους, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, τη συστηματική διασταύρωση και εξακρίβωσή τους, τον εντοπισμό των δράσεων των ανθρώπων που είχαν σκοπό την ωφέλεια της τοπικής κοινωνίας και την πρόοδο της Κοινότητας, την ένταξη της μικροϊστορίας του οικισμού στο γενικό ιστορικό και πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής και τέλος την παρουσίαση του ποικιλόμορφου αυτού υλικού, σε ένα τριμερές έργο, που αντιστοιχεί στην εκκλησιαστική, κοινοτική και σχολική οργάνωση των ανθρώπων που ζουν σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

Για την Ενοριακή ζωή των Αγριάνων, η βάση της μελέτης μας, είναι ο Φάκελος της Ενορίας, που διατηρείται στο Αρχείο της Ιεράς Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Σπάρτης, αφού τα Βιβλία του Ενοριακού Ναού καταστράφηκαν κατά την περίοδο της Κατοχής. Τα σωζόμενα έγγραφα μας πληροφορούν για τα έργα συντήρησης του Ενοριακού Ιερού Ναού, μας μαρτυρούν τα ονόματα των ιερέων που κάλυπταν προσωρινά την Ενορία, των δωρητών, εκκλησιαστικών επιτρόπων, ιεροψαλτών και νεωκόρων που υπηρέτησαν κατά καιρούς σ' αυτόν και τέλος περιγράφουν τον αγώνα και την προσπάθεια των κατοίκων να κρατήσουν ενεργή την Ενορία, παρά την πενία και την απουσία των κατοίκων, λόγω της διπλοκατοίκησης ή των κινδύνων κατά την περίοδο της Κατοχής και του Εμφυλίου. Κυρίαρχο όμως στοιχείο και αντικείμενο μεγάλου θαυμασμού για εμάς, που μελετήσαμε την εκκλησιαστική ζωή των Αγριάνων, αποτελεί ο ευμεγέθης περικαλλής ναός της Ζωοδόχου Πηγής, ένας κατασκευαστικός άθλος για μία φτωχή ορεινή Κοινότητα του

τόπου μας, κατά την αυγή του 20^{ου} αιώνα. Έργο συλλογικής προσπάθειας, επίπονης και μακρόχρονης εθελοντικής προσωπικής εργασίας των ενοριτών, ανδρών και γυναικών κάθε ηλικίας, έκφραση τιμής, ευλάβειας και προσφοράς προς την Υπεραγία Θεοτόκο, την και Αγριανιάτισσα επονομαζόμενη από τους ίδιους, η οποία δεν παύει να τους παραμυθεί και να μεταφέρει τις προσευχές τους στον θρόνο του Κυρίου.

Για την Κοινοτική ζωή στους Αγριάνους, δυστυχώς δεν υπάρχει το παλαιότερο Αρχείο της Κοινότητας, αφού καταστράφηκε από τις Ναζιστικές δυνάμεις Κατοχής και τους συνεργάτες τους, κατά τις επιδρομές τους στον Πάρνωνα τα έτη 1943 - 1944. Έτσι λοιπόν, αναγκαστικά, η έρευνα βασίζεται στα έγγραφα για την Κοινότητα Αγριάνων, που διατηρούνταν στο Αρχείο της πρώην Νομαρχίας Λακωνίας και σήμερα βρίσκονται στον ασφαλή και ευπρόσιτο - για κάθε ερευνητή - χώρο των Γενικών Αρχείων του Κράτους - Αρχείων Νομού Λακωνίας στη Σπάρτη.

Η περίοδος λοιπόν που εξετάζουμε με βάση τα τεκμήρια αυτά, έχει ως αφετηρία τη δεκαετία του 1950, κατά την οποία η χώρα άφηνε πίσω της, τον Εμφύλιο πόλεμο του 1946 - 1949 και προχωρούσε με πολλές δυσκολίες στην ανασυγκρότηση και τον εκσυγχρονισμό της. Στις μικρές κοινωνίες, τα πάθη ήταν νωπά και η ύπαρξη νικητών και ηττημένων, ήταν σοβαρός ανασταλτικός παράγοντας για γρήγορη και ομαλή κοινωνική εξέλιξη. Παρόλα αυτά, όλοι πρόσφεραν τις δυνάμεις τους υπέρ του κοινωνικού συνόλου και είναι γνωστό ότι μεταπολεμικά, τα πρώτα κοινωφελή έργα στην ελληνική περιφέρεια, συντελέστηκαν κυρίως με προσωπική εργασία των κατοίκων της. Με τη μελέτη και τη δημοσίευση μέρους του αρχειακού αυτού υλικού, επιχειρούμε να παρουσιάσουμε τη σύσταση της Κοινοτικής Αρχής Αγριάνων, τη δομή και λειτουργία της, τις πολιτικές και τις σημαντικές ενέργειες του εκάστοτε Προέδρου και των Μελών του Κοινοτικού Συμβουλίου για προώθηση και επίλυση κοινοτικών ζητημάτων, τον προγραμματισμό και εκτέλεση κοινοτικών έργων, τα οικονομικά θέματα που αφορούν τους κατοίκους (φορολογία), όπως και κάθε άλλη άμεση ή έμμεση πληροφορία για την κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου εκείνη την εποχή. Στην ίδια ενότητα παραθέτουμε και αρκετά Στοιχεία του Δημοτολογίου της Κοινότητας Αγριάνων, στα οποία παρουσιάζονται όλες οι οικογένειες του οικισμού με όσα από τα μέλη τους έχουν γεννηθεί από το έτος 1850 μέχρι και το 1905. Με τον τρόπο αυτό, ο αναγνώστης που έχει καταγωγή (από τους δύο ή μόνο από έναν) γονέα από τους Αγριάνους, εντοπίζει αμέσως, τις ρίζες του οικογενειακού του δένδρου. Από βιβλιογραφικές πηγές, αναφέρουμε τη διοικητική υπαγωγή της Κοινότητας Αγριάνων, κατά το πέρασμα των δύο αιώνων, όπως και τα πληθυσμιακά της στοιχεία.

Ακροτελεύτιο κεφάλαιο αυτής της ενότητας, κατέχει το ιστορικό της καταστροφικής πυρκαγιάς του έτους 2007, η οποία έπληξε καίρια τον οικισμό των Αγριάνων και τη δασική έκταση που τον περιβάλλει. Η αναφορά αυτή κρίνεται απαραίτητη, αφού η φωτιά σημάδεψε με το χρώμα του κάρβουνου, τις ψυχές των ανθρώπων και την όψη του περιβάλλοντος τοπίου.

Για τη Σχολική ζωή, που αφορά την οργάνωση και λειτουργία της στοιχειώδους εκπαίδευσης, στον ορεινή και δυσπρόσιτη κατά την παλαιά εποχή Κοινότητα των Αγριάνων, έχουμε πλήρη εικόνα από τα διατηρούμενα στα ΓΑΚ - Αρχεία Νομού Λακωνίας, Βιβλία του θερινού Δημοτικού Σχολείου Αγριάνων, για την περίοδο 1950 έως 1986, που είναι και το έτος της οριστικής παύσης της λειτουργίας του, λόγω ελλείψεως μαθητών. Από τα Αρχεία Ν. Λακωνίας γνωρίζουμε ακόμα τα ονόματα εκείνων των μαθητών που προέρχονται από τους Αγριάνους και φοιτούν κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, στο Γυμνάσιο Σπάρτης και στα Ελληνικά Σχολεία (Σχολαρχεία) Σπάρτης και Γκοριτσάς.

Οι ηρωικοί μαθητές των Αγριάνων, από παλαιά αντιμετώπιζαν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο, εξαιτίας της διπλοκατοίκησης της οικογένειάς τους, της μακρόχρονης παραμονής τους στο χωριό, χωρίς κανέναν από τους δικούς τους εκεί, επισφαλείς και αβοήθητοι κυριολεκτικά, προσπαθούσαν περισσότερο να επιβιώσουν, παρά να ανταποκριθούν στις ανάγκες του σχολείου και τις απαιτήσεις του πάντοτε αυστηρού διδασκάλου.

Τέλος, σε όλη την έκταση της ύλης του βιβλίου, οι προφορικές μαρτυρίες των ανθρώπων που γεννήθηκαν και έζησαν κατά τις παλαιότερες εποχές στους Αγριάνους, έρχονται άλλοτε να συμπληρώσουν ή να διαφωτίσουν το περιεχόμενο των παρατιθέμενων εγγράφων και άλλοτε να περιγράψουν την καθημερινή ζωή και τις επαγγελματικές ασχολίες των κατοίκων του χωριού...

Νικόλαος Ι. Κουφός

Σπάρτη, Κυριακή της Πεντηκοστής 2015